

11.1. Professionaalid: kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori haavatavus

11.1.1. Sektori üldkirjeldus

Sektori eripära

Tabel 62. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori kirjeldus

Turuosalised	Turuosaliste arv seisuga 31.12.2019	Kohustatud isikute arv	Erialaliidu või katusorganisatsiooni olemasolu
Kohtutäiturid	42	tingimuslik	Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda
Pankrotihaldurid	64		

Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite haavatavust on riiklikus riskihinnangus käsitletud ühiselt, kuigi mõlema kutseala ametiteenus (ametitoimingud) erinevad teineteisest olulisel määral. Sellest hoolimata leidis tööriühm, et mõlema sektori haavatavust on võimalik hinnata koos.

Kohtutäituri tööülesandeks on peamiselt tagada kohtuotsuste, kuid ka kohtuväliste menetlejate otsuste, täitmise. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise aspektist on selle ülesande täitmisel oluline eelkõige kohtutäiturile antud volituste abil õigus realiseerida otsusele allutatud isiku vara. Pankrotihaldur, tegutsedes samuti kohtu otsusel, omab sisuliselt võlausaldajate nõuete tagamiseks õigusi teostada kohtutäituriga sarnaseid toiminguid (õigus realiseerida võlgniku vara). Samas on olemas ka olulised erisused, näiteks on pankrotihalduril õigus tegutseda pankrotipesas ettevõtte juhina, olles samaaegselt võlausaldajate esindajana, kohtutäituril seda õigust ei ole.

Analoogiat mõlema ametkonna kutseteenuste osas näeb ka RahaPTS, kuna nimetatud tegevusaladel on subjektsus sätestatud järgmiselt (RahaPTS § 3 lg 2):

(2) Käesolevat seadust kohaldatakse notari, advokaadi, kohtutäituri, pankrotihalduri, ajutise pankrotihalduri ja muu õigusteenuse osutaja majandus-, kutse- või ametitegevuses, kui ta tegutseb finants- või kinnisvaratehingus oma kliendi eest ja nimel. Samuti kohaldatakse käesolevat seadust nimetatud isiku majandus-, kutse- või ametitegevuses, kui ta juhendab tehingu kavandamist või selle tegemist või teeb ametitoimingut või osutab ametiteenust, mis on seotud:

- 1) kinnisasja, ettevõtte või äriühingu aktsiate või osade ostu või müügiga;
- 2) kliendi raha, väärtpaberite või muu vara haldamisega;
- 3) makse-, hoiu- või väärtpaberikontode avamise või haldamisega;
- 4) äriühingu asutamiseks, tegevuseks või juhtimiseks vajalike vahendite hankimisega;
- 5) usaldushalduse, äriühingu, sihtasutuse või muu juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse asutamise, tegevuse või juhtimisega.

Tuleb tähele panna, et mitte iga teenuse või ametitoimingu osas ei ole kohtutäitur või pankrotihaldur RahaPTS kohaselt kohustatud isikuks ning kindlasti omab see asjaolu mõju rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks sektori haavatavusele. Kuid kuna riiklik riskihinnang vaatleb sektorite tegevusi tervikuna, mitte ei keskendu vaid nendele tehingutele, mis RahaPTS järgi subjektsuse tagavad, tuleb regulatsiooniga lihtsalt arvestada haavatavuse hindamisel.

Arusaadavalt ei ole seaduses võimalik välja tuua kõiki eraldi tegevusi, mida ametitoiminguna nii kohtutäiturid kui ka pankrotihaldurid ellu viivad. Üldjoontes on seaduse nõuete täitmise kohustus, kui finants- või kinnisvaratehingus tegutsetakse kellegi nimel või arvel või ametiteenusena korraldatakse juriidilise isiku tegevust (pankrotihaldurid). On selge, et mõlema ametiteenuse osutajad võivad saada infot kahtlastest tehingutest ka sellistel juhtudel, kui nad seaduse kohaselt kohustatud isikuks ei kvalifitseeru. Seega on kohane vaadelda sektorite tegevusi laiemalt ja anda hinnang, kuidas võivad sektorid olla ML/TF aspektist ohule avatud.

Teenust iseloomustab asjaolu, et tegutsetakse riikliku volitusega (kohus või justiitsministeerium) ning tegevusi reguleerivad eriseadused - täitemenetluse seadustik ja pankrotiseadus, lisaks toodud eriseadustele on ML/TF osas oluline õigusraamistik veel RahaPTS.

Pankrotihaldurite ja kohtutäiturite osas on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse nõuete täitmise kontrollimise pädevusega järelevalveasutuseks Rahapesu Andmebüroo (RAB). RAB kodulehele on kasutatavad ka erinevad juhendid teatamiskohustuse täitmiseks, sisemiste protseduurireeglite kehtestamiseks ja riskide hindamise dokumendi koostamiseks.

Sektoris tegutseb seadusega loodud avalik-õiguslik juriidiline isik, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, kes on loonud praktilisi abivahendeid sektoriüleseks AML/CTF meetmete kohaldamiseks. Nii on 2019. aastal koostatud valdkonnaga kaasnevate rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riskide hinnang ning juhendid riskide maandamiseks ja juhtimiseks. Koda korraldab koostöös RABga oma liikmetele koolitusi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete rakendamise teemal. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite korraldatavate elektrooniliste enampakkumiste oksjonikeskkonnas on rakendatud enampakkumiste võitjate taustandmete anketeerimine asjakohasel juhul.

Sektorile ei ole iseloomulik välisriigist pärit klientide teenindamine.

Nii kohtutäiturid kui ka pankrotihaldurid peavad tegutsemiseks läbima eksami, sh on eksamineerija praktikas ka küsimused RahaPTS nõuete täitmise osas.

31.12.2020 seisuga oli Eestis tegutsemas 40 kohtutäiturit ja 73 pankrotihaldurina tegusemise õigust omavat isikut. Kohtutäiturite arv on viimastel aastatel vähenenud (31.12.2017 seisuga 46, 31.12.2018 seisuga 44 ja 31.12.2019 seisuga 43). Samuti on pankrotihaldurite arv viimastel aastatel vähenenud (31.12.2017 seisuga 87, 31.12.2018 seisuga 83 ja 31.12.2019 seisuga 79), Kohtutäiturite arvu määrab justiitsminister, kuna kohtutäiturite ametikohad täidetakse justiitsministri väljakuulutatavate konkursside teel. Viimati korraldati konkurss kohtutäituri ametikoha täitmiseks 2015. aastal. Pankrotihaldurina tegutsemise õigust omavate isikute arv ei ole piiratud. Õigus antakse kas eksami edukalt sooritanud isikule või teatud nõuetele vastavale isikule (näiteks vandeadvokaat, kohtutäitur jt) ka ilma eksami sooritamise kohustuseta.

Tabel 63. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektoris läbiviidud küsitluse andmed

Sektor	Turuosaliste arv	Valimi maht	Valimi suurus/ nõutud vastuste arv	Väljasaadetud kutsete arv	Saadud vastuste arv	Vastamise määr
Kohtutäiturid	42	valim	38	42	24	63%
Pankrotihaldurid	65	valim	56	65	21	38%

Pankrotihaldurid ei näidanud aktiivsust käesoleva uuringu raames läbiviidud küsitluses. Samaaegselt võib kohtutäiturite aktiivsust lugeda piisavaks, et teha laekunud tagasiside baasil teatud järeldusi.

11.1.2. Riskide tüpoloogiate kirjeldus

Antud sektoris üldlevinud riskistsenaariumid:

- Variisikute kasutamine, et varjata tehingutes tegelikku kasusaajat;
- Pankrotipesas võimalike nõuete tekitamine väidetavalt sularahatehingutena (pankrotihaldurid);
- Fiktiivsete nõuete esitamine pankrotipessa;
- Vara varjamine, sh kuritegelikul teel saadud vara varjamine ametitoimingute vältimiseks;
- Vara väärtuse kunstlik vähendamine eesmärgiga see hiljem omandada ning seeläbi vabaneda nõuetest;
- Korruptsioonikuriteod (kokkuleppetehingud, altkäemaksu andmine ja võtmine);
- Andmete kompromiteerimine (info vargused, manipulatsioonid);

11.1.3. Ohud

11.1.3.1. Rahapesu ohud

Sularaha tehingute oht

Praktikas ei ole käesoleva riikliku riskihinnangu käigus vaadeldaval perioodil tuvastatud sektori teenuste rahapesuks kasutamise juhtumeid, kus oleks jõustunud sellekohaseid süüdimõistvaid kohtuotsuseid.

Sularaha on oma olemuselt anonüümne ning seetõttu on oht, et läbi kohtutäiturite ja pankrotihaldurite paigutatakse illegaalset sularaha näiteks kinnisvarasse. Kurjategijad võivad kasutada sektorit selleks, et oma kuritegelikul teel teenitud vara peita ning varjata nende tegelikku omanikku. Teisalt ei hõlma kohtutäiturite ja pankrotihaldurite igapäevatöö suurt hulka tehinguid, kus sularaha osakaal oleks märkimisväärne. Tehtavate tehingute iseloom ei ole atraktiivne rahapesemise viis, mis soodustaks kriminaalsel teel saadud tulu nii-öelda „läbi pesemist.“ Tehingute toimumine omakorda nõuab kohtutäiturilt põhjalikku hoolsusmeetmete kohaldamist, mis maandab rahapesu riski oluliselt. Pankrotihaldur tohib pankrotivaraga teha tehingu sularahas vaid kohtu loal.

Lähtudes eeltoodust võib sularaha tehingute ohtu pidada madalaks keskmiseks.

Mitteresidentidest ja e-residentidest omanikega äriühingutega kaasnev oht

Välisriigi isikud (mitteresidentid) võivad esineda täite- või pankrotimenetluses peamiselt kas menetlusosalistena (sissenõudja, võlgnik) või realiseeritava vara ostjana. Pankrotihaldurid ja kohtutäiturid peavad oma menetlusosalised ja vara ostjad või nende esindajad tuvastama dokumentide või elektrooniliste autentimislahenduste abil. Vara enampakkumistel osalejatele rakendatakse ka tausta (riikliku tausta olemasolu, vara päritolu, tegelik kasusaaja) anketeerimist.

Lähtudes eeltoodust võib hinnata mitteresidentidest ja e-residentidest omanikega äriühingutega kaasnevat ohtu madalaks.

Kliendi osas hoolsusmeetmete rakendamata jätmise oht

Kohtutäituri ja pankrotihalduri realiseeritava vara ostjate osas sobilike hoolsusmeetmete rakendamisega on võimalik turult eemale hoida isikuid, kes võiksid seda kuritarvitada. Vastasel juhul võivad kurjategijad liigutada rahalisi väärtusi läbi variisikute/ettevõtete, jättes tegeliku kasusaaja kohtutäituritele ja pankrotihalduritele teadmata. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite poolt hoolsusmeetmete rakendamisel võib esineda varieeruvust. Praktikas ei ole tuvastatud märkimisväärseid puuduseid järelevalve korras, kuid teisalt ei ole teostatud ka regulaarseid ja kõikehõlmavaid kontrole.

Lähtudes eeltoodust võib hinnata hoolsusmeetmete rakendamata jätmise ohtu keskmiseks.

Järeldus

Oht teenuste kasutamisel rahapesuks on sektori teenuste tarbijate poolt olemas, kuid teenuste iseloomust ning praktikast lähtuvalt pigem **madal**.

Tabel 64. Rahapesu ohutase kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektoris

Sektor	Rahapesu ohutase sektori tasandil	
Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid	1	madal

11.1.3.2. Terrorismi rahastamise ohud

Terrorismi rahastamist ja sellega seotud ohtusid kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses praktikas varem pigem ei ole tuvastatud. Teoreetilise ohuna võib näha võimalust, kus teenuseid kasutatakse tehingus tegelike kasusaajate varjamiseks, et selle läbi panna toime majandustehinguid, mis on suunatud TR rahastamisele, kuid see tõenäosus tuleb sektorites hinnata madalaks. Tulenevalt teenuste iseloomust on teenuse kasutamine TR rahastamiseks vajaliku väärtuse ülekandmiseks sobimatu.

Järeldus

Tabel 65. Terrorismi rahastamise ohutase kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektoris

Sektor	Terrorismi ohutase sektori tasandil	
Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid	1,4	madal

Olemasoleva teabe põhjal on terrorismi rahastamise risk kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses pigem **madal**. Teoreetilist ohtu võivad kujutada TR eesmärkidel majandustehingute tegemine, varjamaks tegelikke kasusaajaid. Pigem on siiski selliste stsenaariumite esinemine sektoris ebatõenäoline.

11.1.4. Haavatavused

11.1.4.1. Rahapesu tõkestamise haavatavused

11.1.4.1.1. Kokkupuude ohuga

Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses tuleb rahapesu eesmärgil toime pandud tehingute osas jälgida eelkõige tehingus osalevate isikute tegelikke kasusaajaid, need korrektselt tuvastada ja hinnata selle käigus rahapesu riskid, mille maandamiseks rakendada kohased meetmed. Nii täite- kui pankrotimenetlustele on iseloomulik vara realiseerimine, seega tuleb olla hoolikas nii vara päritolu (realiseeritav vara), kui vara eest makstava raha päritolu tuvastamisel. Oluline on täita ülesannet riskide tuvastamiseks ametiteenuse osutajale.

Lisaks tehinguosalise poolt tõusetuvatele rahapesuriskidele on oluline ka jälgida ametiteenuse osutajate endi õiguskuulekust ning eelduslikult soovi kahtlaseid tehinguid ja tehingumustreid tuvastada ning riski kohaste meetmetega juhtida. Eestis on harva olnud probleeme pankrotihaldurite õiguskuulekusega. Ühe näitena võib tuua hilisema aset leidnud juhtumi 2020. aasta lõpust, kus pankrotihaldurit kahtlustati omastamises ja altkäemaksu võtmises. Seega peab arvestama võimalusega, et sektor on haavatav seal tegutseva professionaali isikuomaduste tõttu.

- **Sularaha tehingute oht**

Sularaha kasutamine on täiendavaks riskifaktoriks ning oluline on seejuures vara päritolu tuvastamise kohustuse täitmise jälgimine.

- **Mitteresidentidest ja e-residentidest omanikega äriühingutega kaasnev oht**

Välisriigi isikud (mitteresidendid) võivad esineda täite- või pankrotimenetluses peamiselt kas menetlusosalistena (sissenõudja, võlgnik) või realiseeritava vara ostjana. Pankrotihaldurid ja kohtutäiturid peavad oma menetlusosalised ja vara ostjad või nende esindajad tuvastama dokumentide või elektrooniliste autentimislahenduste abil. Vara enampakkumistel osalejatele rakendatakse ka tausta (riikliku tausta olemasolu, vara päritolu, tegelik kasusaaja) anketeerimist. Seega on oht haavatavuseks sellest aspektist lähtuvalt madal.

- **Variisikute kasutamise oht**

Kuna ametiteenuseteenuste iseloom võimaldab vähendada ettevõtte tegevuse läbipaistvust tuleb sektori teenuseosutajatel kindlasti jälgida variisikute kasutamist ja tehingutes kasutatava vara päritolu. Eriti suur oht ebaseaduslikult teel saadud varaga tehingu tegemiseks on nii väidetavalt kui ka tegelikkuses teostatavates sularahatehingutes.

Pankrotihalduritel on lähtuvalt oma teenuse eripärast võimalik tutvuda pankrotivõlgniku majandustegevusega, mille käigus saadakse juurdepääs nii tehinguandmetele kui ka dokumentidele. Nimetatud pinnalt on võimalik välja selgitada ebaharilikke tehinguid ning anda neile hinnang rahapesukahtluse aspektist lähtuvalt, sh otsustada teatamiskohustuse täitmise vajadus RABLe.

Pankrotihaldurite tegevusele on iseloomulik ka muude majanduskuritegude avastamisele suunatud (maksejõuetuse põhjustamine, omastamine, maksukuriteod, tegevusloata majandustegevus) info kättesaadavus, mistõttu tuleb ka muudele kuritegudele (võimalikud eelkuriteod) tähelepanu pöörata.

- **Kliendi osas hoolsusmeetmete rakendamata jätmise oht**

Kohtutäituri ja pankrotihalduri klientide osas sobilike hoolsusmeetmete rakendamisega on võimalik turult eemale hoida isikuid, kes seda võiksid kuritarvitada. Vastasel juhul võivad kurjategijad saada rahalisi väärtusi liigutada läbi variisikute/ettevõtete, jättes tegeliku kasusaaja kohtutäituritele ja pankrotihalduritele teadmata. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite poolt hoolsusmeetmete rakendamisel võib esineda varieeruvust. Praktikast ei ole tuvastatud märkimisväärsed puudused järelevalve korras, kuid teisalt ei ole teostatud ka regulaarseid ja kõikehõlmavaid kontrole.

Lühikokkuvõte

Lähtudes eeltoodust võib järeldada, et kohtutäituritel ja pankrotihalduritel on kokkupuude eelpool toodud ohtudega reaalne, kuid ohtudega kokkupuute taset võib pidada pigem keskmiseks või madalaks.

11.1.4.1.2. Riskiteadlikkus

Juhtkonna pühendumine ja juhtroll

NRA raames läbiviidud küsitluse tulemused näitavad, et sektori teadlikkus rahapesu tõkestamisest on keskmine, kuid täiendavad teadmised tuleksid kindlasti kasuks. Selle põhjuseks võib lugeda asjaolu, et sektor on teadlik sellest, et rahapesu tõkestamine on oluline teema, kuid sektor on valdavalt asunud seisukohale, et tulenevalt sektori spetsiifikast ei ole rahapesu tõkestamine konkreetsetes sektorites oluliseks teemaks, st sektoris ei tõusetu rahapesuga seotud riske sellises mahus, nagu mõnede muude sektorite puhul.

Sektori teatamise statistikat toetab küsitluse raames saadud tagasiside, mille kohaselt teatamiskohustust täidetakse pigem vähe. Vähenenud teadete hulk võib otseselt tuleneda ka sellest, et puuduvad asjaolud, millest RABi teavitada. Kuid on turuosalisi, kellel on kahtlaseid tehinguid esinenud ning nad on sellest ka RABi teavitanud. Saadetud on teateid nii rahapesukahtluse põhiselt kui ka summapõhiselt.

Juhtkonda kui sellist sektoris ei ole, ametiteenuse pakkujad tegutsevad professionaalidena ning kannavad oma tegevuse eest vastutust isiklikult. Ametitegevuseks on moodustatud ka büroosid, kuid selle juhiks on reeglina professionaal ise ning tegevuste võtmine lähtub kohtutäiturist või pankrotihaldurist kui selle büroo juhi isikust endast.

Suunised ja juhised, mis mõjutavad riskide hindamist ja hoolsuskohustuse täitmist, on töötatud välja koostöös Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga, samuti on turuosalistele abiks RAB kodulehelt või õigusaktid. Võimalik on ka väliste andmeallikate kasutamine (NRA, sNRA, internetiotsing). Tehnilise toe osas on kasutatav riigi poolt loodud võimalused erinevate kontrollide teostamiseks.

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda on koostöös RABga korraldanud regulaarseid koolitusi, samuti on toimunud koostöö erinevate juhendamaterjalide sisu kooskõlastamisel, seega tuleb katusorganisatsiooni ja järelevalveasutuse tegevuste näol lugeda informeeritust sektoris väga heaks.

Lühikokkuvõte

Arvestades nii küsitluse tulemusi kui ka RABile edastanud teadete hulka, on kohtutäiturite ja pankrotihaldurite riskiteadlikkus keskmisel tasemel ning loodetavasti iga aastaga muutub veel paremaks. See väljendub nii turuosaliste kui ka katuseorganisatsiooni pühendumises, mis omakorda väljendub nii investeeringutes rahapesu ja terrorismi rahastamise tuvastamise lahendustesse ja töötajate koolitamisega kui ka RABi teavitamises. Samas esineb jätkuvalt vajadus tõsta teadlikkuse taset sektori sees.

11.1.4.1.3. Õigusraamistik ja kontroll

Järelevalve kvaliteet

Järelevalve teostamine nii rahapesu kui ka terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohustuste osas on sätestatud RahaPTS § 64 lõikes 1. Järelevalveasutuseks on Rahapesu Andmebüroo.

RAB on ka riskipõhise järelevalve kohaldamisel leidnud sektoris olevat madala riskitasemega, mistõttu on RAB tähelepanu sektori järelevalveliste meetmete võtmisele ka väiksem. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite üle on järelevalvet tehtud 2008. aastal ning kohtutäiturite üle viimati 2020. aastal. Järelevalvemenetlused on läbi viidud peamiselt sektoris teatamiskohustuse täitmise hindamiseks, üksikutel juhtudel on tuvastatud ka seaduse nõuete täitmise puudusi.

Arvestades mõlema sektori suurust (üle 100 professionaali), ning asjaolu, et teenuste pakkumise osas võib ette näha teenuste erisust, tuleks suunata senisest enam järelevalveressurssi sektorisse. Võimalusel kaaluda sektoritele iseloomulike ametitoimingute osas seaduse nõuetekohaseks kohaldamiseks nõuandva kontaktisiku positsiooni loomist järelevalveasutuses.

Turuosalised on järelevalve kvaliteedi osas muuhulgas välja toonud, et tagasiside teadete esitamise kohta on puudulik või peaaegu olematu ning antud asjaolu vajaks kindlasti parandamist.

Lühikokkuvõte

Üldiselt on sektori regulatsioonide ja järelevalve kvaliteedi tase keskmine. Katuseorganisatsioon töötab sektori regulatsioonide taseme tõstmise ja selgitustööga, juhendamaterjali koostamisega ja korraldab koolitusi. Samas tuleb nentida, et RABi ressursi nappuse tõttu on seni järelevalve olnud ebapiisav ning vajaks suuremat tähelepanu.

Vastavuskontrollisüsteemide ja aruandluse tõhusus

Kohtutäituritel ja pankrotihalduritel puudub enamuses rakendatav vastavuskontrollisüsteem, samuti pole kehtestatud regulaarset aruandluskohustust.

RahaPTS nõuete täitmine lähtub sektoris kehtivast õigusest ning RAB juhenditest, kasutusel on ka koja suunised.

Kehtiva aruandlussüsteemi puudumine ei võimalda järelevalveasutusel saada täielikku informatsiooni sektoris pakutavatest ametitoimingutest ega nende teostamisel avastatud riskidest. Selline info on aga vajalik põhjaliku sektori läbipaistvuse ning riskide hindamise tagamiseks (sh järelevalveliste subjektide osas õige valimi tagamiseks). Täna ei ole sektoris tegutsevatel professionaalidel kohustust anda teada, milliseid teenuseid milliste klientide osas pakutakse (va teatamiskohustuse täitmiseks või haldusakti), mistõttu võib jääda süsteemselt tuvastamata, milliste turuosaliste juures toimuvad riskantsemad tehingud,

sularahatehingud, subjektiks kvalifitseeruvad tehingud, seaduse nõuete mittetäitmine jne, mis omakorda võib põhjustada viivituse järelevalveliste meetmetega sekkumiseks. Arvestades, et täite- ja pankrotimenetlus on väheriskantsed valdkonnad ja kohtutäitureid ega pankrotihaldureid ei finantseerita ei riigieelarvest ega vabalt kujundatavate tasude alusel, siis kohtutäituritelt ja pankrotihalduritelt nõutavate aruannete esitamine peab olema äärmiselt põhjendatud tegevus ning suunatud konkreetse küsimuse lahendamisele, mitte aga üldhuvi rahuldamisele.

Teatamiskohustuse osas tuleb välja tuua, et teatamiskohustust mõlema sektori poolt on RABle täidetud ning tase on olnud rahuldav. RAB tagasisidestab teadete alusel turuosalisi ilmnenuid arengutest, ettepanekust ja suunistest tulevikuks.

Lühikokkuvõte

Üldiselt on sektori vastavuskontrollisüsteemide ja aruandluse tõhusus keskmine.

Kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete raamistiku kvaliteet

RahaPTS sätestab erinevad hoolsusmeetmed, mille kohaldamisel tuleb kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses võtta (seaduses sätestatud juhtudel riskipõhise lähenemise kohaldamisel) kasutusele järgmised meetmed:

- kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku isikusamasuse tuvastamine ning esitatud teabe kontrollimine;
- esindaja isikusamasuse ja esindusõiguse tuvastamine ning kontrollimine;
- ärisuhtest, juhuti tehtavast tehingust või toimingust arusaamine;
- teabe hankimine asjaolu kohta, kas isik on riikliku taustaga isik, tema pereliige või tema lähedaseks kaastöötajaks peetav isik;
- ärisuhte seire.

Kui teenindatakse juriidilist isikut või kui isik ei tee tehingut enda huvides või nimel, lisanduvad tegeliku kasusaaja tuvastamisega seotud meetmed.

Haavatavuse hindamisel peab arvestama asjaolu, et kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses tuleb hoolsusmeetmeid kohaldada vaid teatud olukordades, mistõttu ülejäänud ametiteenused, kus hoolsusmeetmete kohaldamise ei ole kohustuslik, võivad olla seega haavatavamad rahapesuks.

Lühikokkuvõte

Hoolsusmeetmete raamistiku kvaliteet on keskmine. Kliendikontrolli seisukohalt, nagu küsitlusest välja tuleb, on suuremateks probleemideks riikliku taustaga isikute registri puudumine, samuti tegeliku kasusaaja tuvastamise protsessi keerukus ning usaldusväärse allika puudumine.

11.1.4.1.4. Sektoriomaste riskide hindamine sektoripõhiste kontrollide kvaliteediga

Sektoriomaste riskide analüüsimisel ja hindamisel on tuvastatud järgmised haavatavad kohad:

- Selliste usaldushalduse ja äriühinguteenuste pakkujate tuvastamine, keda kurjategijad kasutavad keerukate ja läbipaistmatute struktuuride loomiseks ebaseaduslikel eesmärkidel;
- Selliste usaldushalduse ja äriühinguteenuste pakkujate kindlakstegemine, kes osutavad rahapesuga seotud teenuseid vahendustasu, tasu või muud liiki tulu eest;
- Selliste muude mittefinantsettevõtete ja -kutsealade esindajate kindlakstegemine, kes osutavad rahapesuga seotud teenuseid vahendustasu, tasu või muud liiki tulu eest;
- „Värvavahtide“ (advokaadid, raamatupidajad, maaklerid) kutseteenuste kasutamise kindlakstegemine, et varjata tulusaajate isiku ja ebaseaduslike rahaliste vahendite allikat.

Lühikokkuvõte

Mõningasel määral esineb raskusi spetsiifiliste teenuste osutamisega ja valdkondadega seonduvate riskide tuvastamisega.

11.1.4.1.5. Varasemate hindamiste käigus tuvastatud riskidele reageerimise kvaliteet

Ka varasemalt on mõlemat sektorit käsitletud koos. Eelmise läbiviidud NRA raames struktuursete indikaatorite ja kontrollimeetmete koondnäitajaks on mõlema sektori puhul madal. Skaalal 0-1 on haavatavuse näitaja 0,04, mis tähendab, et kokkuvõttes ei ole sektorid rahapesu ja terrorismi rahastamise poolt ohustatud.

RAB on tõhustanud oma koolitustegevusi ning ka riskipõhiselt sektoris järelvalvemenetlusi läbi viinud, seega saab hinnata et on võetud kohased meetmed.

11.1.4.1.6. Järeldus

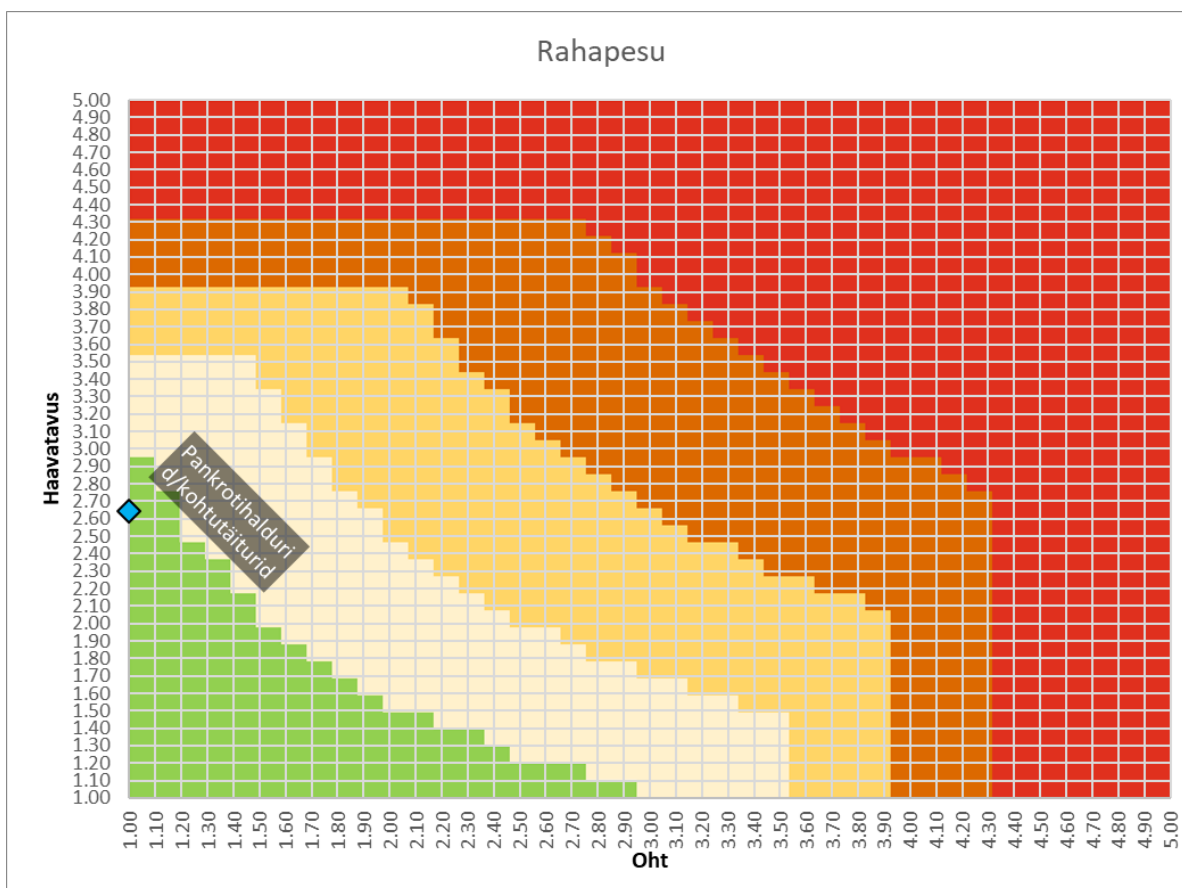
Skaalal 1-5 on kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori haavatavuse hinne rahapesu aspektist 2,64 ehk **madal**.

Tabel 66. Rahapesu haavatavuse tase kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektoris

Sektor	Rahapesu haavatavuse tase sektori tasandil	
Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid	2,64	madal

Sektori haavatavus on kokkuvõtlikult madal, kuna teenuste iseloom ja praktika ei soosi rahapesu eesmärgil mõlema sektori pakutavate ametiteenuste süsteemset kasutamist.

Joonis 19. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori rahapesu riskitaseme soojuskaart.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse taseme paiknevus riiklikul pildil on teiste sektorite keskel ning keskmisest madalama hinnangu tasemel. Sektori riskitase rahapesu aspektist on **madal**, mis tähendab seda, et riski ja selle tagajärgi tuleb aktsepteerida ning konkreetseid meetmeid ei peeta vajalikuks. Sektoris võib rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras.

11.1.4.1.7. Riskimaandamise strateegia

11.1.4.1.7.1. Leevendavad meetmed riiklikul tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks riiklikul tasandil:

- Aruandluskohustuse muutmine: Aruandluskohustuse kehtestamise osas tuleb kaaluda sellise regulaarse aruandluskohustuse kehtestamise vajadust, mis puudutaks varem tuvastatud konkreetseid riske (isikud ja tehingud). Nimetatud kohustuse kehtestamine on vajalik, et nii õiguskaitseasutused kui ka järelevalveasutus jõuaksid viivitamatult reageerida võimalikule tuvastatud ohule, samuti et senisest tõhusamalt jagada riigi ressursse riskide maandamiseks.
- Riiklike taustaga isikute tuvastamise osas kaaluda riikliku andmebaasi loomist ja pidamist koos vastavsisulise ligipääsu tagamisega.
- RABi poolset sekkumist ja järelevalvet tuleb tõhustada RAB tegevusloa alusel tegutsevate turuosaliste puhul, mis omakorda eeldab järelevalvetegevuse tõhustamiseks täiendavate ressursside eraldamist.
- Strateegilise analüüsi keskuse loomine, mille töö tulemused jagatakse turuosalistega (nii riikliku kui ka rahvusvahelise info põhjal analüüside teostamine).

11.1.4.1.7.2. Leevendavad meetmed kohustatud isikute tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks sektori siseselt:

- Parendada koostööd koja ja RABi vahel eesmärgiga tõsta teatamiskohust.
- Koja ja RAB koostöös hoida praktilised juhendid ajakohased ehk täiendada neid vastavalt vajadusele.
- Jätkata ühiste koolituste korraldamist koja ja järelevalveasutuse koostöös.

11.1.4.2. Terrorismi rahastamise tõkestamise haavatavused

11.1.4.2.1. Kokkupuude ohuga

Otsest kokkupuudet terrorismi rahastamisega kohtutäiturite ja pankrotihaldurite tegevuses tuvastatud ei ole. Ohud on pigem teoreetilist laadi, riskide hindamisel pöörata tähelepanu riskiriikidest pärit isikutele või isikutele, kelle tegevuse osas võib tekkida kahtlus, et püütakse hägustada tehingute läbipaistvust (variisikud, variettevõtted), saamaks vahendeid TR tegevuste rahastamiseks.

11.1.4.2.2. Riskiteadlikkus

Juhtkonna pühendumine ja juhtroll

Kuna sektorile ei ole iseloomulikud väärtuse ülekandmisega seotud teenused, mis TR mõistes oleks riskantsemad (meelepärasemad selliseid võimalusi otsivatele isikutele), ei ole riiklikus riskihinnangus haavatavuse hindamise käigus tuvastatud olulisi haavatavusi. Võimalused sektori TR ärakasutamiseks on pigem teoreetilised ning peavad saama maandatud üldiste turuosaliste töötajate ja juhtkonna liikmete teadlikkuse tõstmisega.

Teadlikkuse tõstmiseks tuleks turuosalistel iseseisvalt tutvuda olemasolevate materjalidega, sh EL ja ÜRO sanktsioonide päringuvõimalustega RAB veebilehel ja www.sanctionsmap.eu veebiaadressil.

11.1.4.2.3. Terrorismi rahastamise avastamise ja massihävitusrelvade leviku rahastamise tõkestamise kvaliteet

Järelevalve kvaliteet

Riskipõhise lahendamise osas on järelevalvesubjektide valik TR riskide osas praktikas käsitletud sektorit mitteriskantsena, ehk ei ole hinnanud riski sektoris selliseks, mis oleks pälvinud vastavasisulise riski tuvastamise kontrollimiseks järelevalvemenetluste alustamist.

Vastavuskontrollisüsteemide ja aruandluse tõhusus

Analoogiliselt RP osas sätestatuga ei ole sektoris regulaarset vastavuskontrollisüsteemi ega aruandlust. RP riskide tuvastamiseks tuleks aruandluskohustuse kehtestamist kaaluda, kuid TR riskide osas sellisele järeldusele käesoleva riikliku riskihinnangu käigus töögrupis ei jõutud.

Kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete raamistiku kvaliteet

Riskide tuvastamine ning vajalike meetmete võtmine toimub analoogiliselt RP riskijuhtimismeetmete rakendamisega.

Sektoripõhiste rahvusvaheliste sanktsioonide kindlakstegemise kvaliteet

Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid ei ole küll eraldi sätestatud erikohustusega isikud, kuid RSanS kohustab neid RahaPTS subjektsusele allutatud tehingute tegemisel kohaldama järgmisi meetmeid:

(1) Erikohustustega isik kontrollib finantssanktsiooni jõustumisel, muutmisel või lõppemisel, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt. Kui erikohustustega isik tuvastab finantssanktsiooni subjekti või et tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, kohaldab ta finantssanktsiooni ja teavitab sellest viivitamata RABi.

(2) Kui erikohustustega isik kahtleb, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt või tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, kohaldab erikohustustega isik finantssanktsiooni ja järgmisi hoolsusmeetmeid:
1) kogub lisateavet selle kohta, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt või kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, ning kontrollib seda lisadokumentide, andmete või teabe põhjal, mis pärineb usaldusväärsest ja sõltumatust allikast;
2) kogub lisateavet ärisuhte, tehingu või toimingu eesmärgi ja olemuse kohta ning kontrollib seda lisadokumentide, andmete või teabe põhjal, mis pärineb usaldusväärsest ja sõltumatust allikast.

(3) Erikohustustega isik kohaldab käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud hoolsusmeetmeid ka finantssanktsiooni rikkumise riski või kahtluse korral.

(4) Kui erikohustustega isik tuvastab käesoleva paragrahvi lõikes 2 ettenähtud hoolsusmeetmete kohaldamise tulemusena finantssanktsiooni subjekti või et tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni või kui hoolsusmeetmete kohaldamisel saadud lisateave ei võimalda seda kindlaks teha, samuti käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud finantssanktsiooni rikkumise kahtluse korral, teavitab erikohustustega isik sellest ja kohaldatud finantssanktsioonist RABi. RAB on oma veebilehel avaldanud ka juhendi rahvusvaheliste finantssanktsioonide täitmise osas. EL ja ÜRO sanktsioonide päringut on võimalik teha RAB veebilehel ja www.sanctionsmap.eu veebiaadressil.

Lühikokkuvõte

Seega on mõlemad sektorid allutatud rangele regulatsioonile (sisuliselt samad kohustused kui erikohustusega isikul, erisusega protseduurireeglite koostamise kohustuse osas), ehk regulatsiooni osas on kvaliteet väga hea.

11.1.4.2.4. Sektoriomaste riskide hindamine sektoripõhiste kontrollide kvaliteediga

Kutsetegevuse eksam käsitleb TR riske RP riskidega ühiselt. Täiendavaid kvaliteedikontrolle seoses TR haavatavuse ärahoidmisega kehtestatud ei ole, samuti ei leita selliste kontrollide lisamine olevat vajalik käesoleva riskihinnangu käigus TR mittehaavatavuse garanteerimiseks.

11.1.4.2.5. Varasemate hindamiste käigus tuvastatud riskidele reageerimise kvaliteet

Analoogia RP osaga, eelnevad riskihinnangud TR osas sektoris erisusi ei märkinud.

11.1.4.2.6. Järeldus

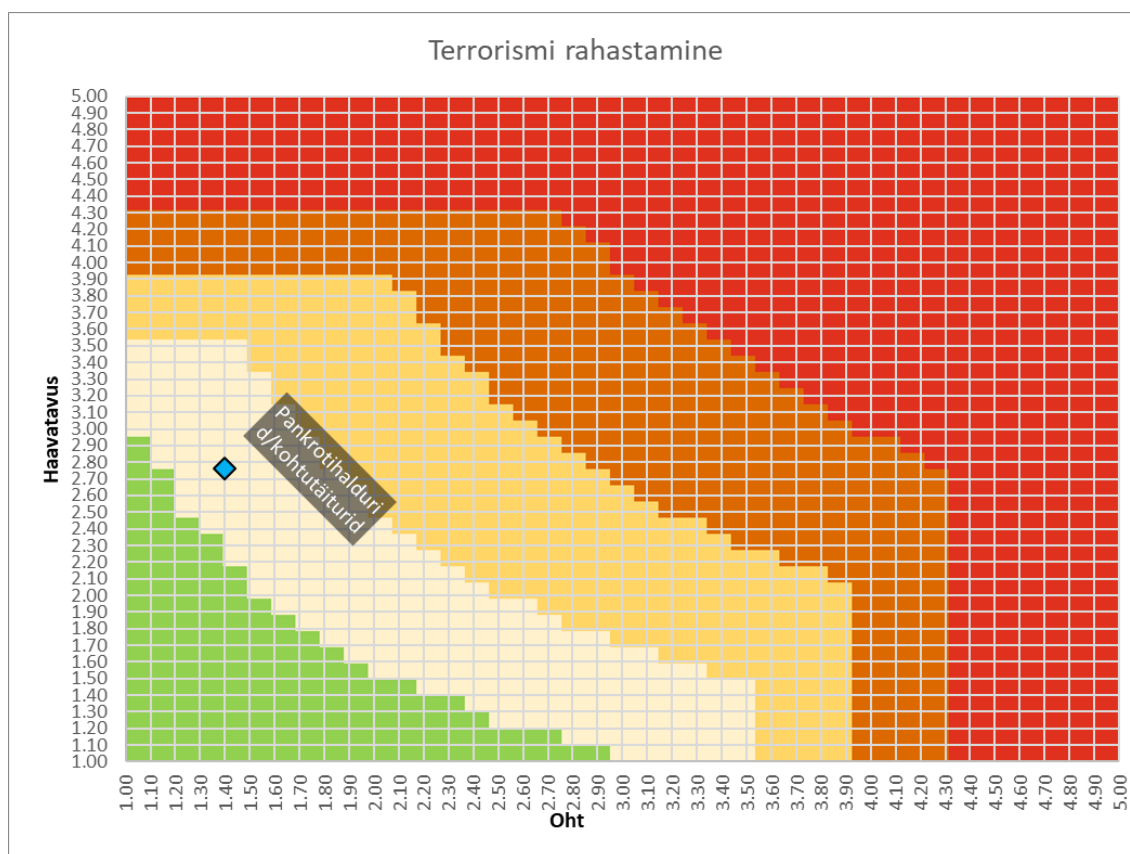
Skaalal 1-5 on kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori haavatavuse hinne terrorismi rahastamise aspektist 2,76 ehk **madal**.

Tabel 67. Terrorismi rahastamise haavatavuse tase kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektoris

Sektor	Terrorismi rahastamise haavatavuse tase sektori tasandil	
Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid	2,76	madal

Kuna terrorismi rahastamisega seotud ohud on praktikas kohtutäiturite ja pankrotihaldurite ametiteenuste osas pigem minimaalsed, ning töögrupi hinnangul pole usutav, et sektori senine korraldus võiks tingida mingil moel märkimisväärse võimaluse TR eesmärkidel ärakasutamiseks. Töögrupp on seisukohal, et sektor ei ole rohkem haavatavam TR eesmärgil tehingute tegemiseks kui teised tavasektorid (mis ei ole allutatud RahaPTS regulatsioonile), Väljatoodud teoreetilise iseloomuga haavatavused on kompenseeritud teatud ametiteenuste allutamise RahaPTS nõuetele, so hoolsusmeetmete ja teatamiskohustuse täitmise nõuetele.

Joonis 20. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite sektori terrorismi rahastamise riskitaseme soojuskaart

Kokkuvõte

Sektori riskitase terrorismi rahastamise aspektist on **alla keskmise**, mis tähendab seda, et riski ja selle tagajärgi tuleb aktsepteerida ning konkreetseid meetmeid ei peeta vajalikuks. Sektoris võib rakendada hooldusmeetmeid lihtsustatud korras.

11.1.4.2.7. Riskimaandamise strateegia

11.1.4.2.7.1. Leevendavad meetmed riiklikul tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks riiklikul tasandil:

- Vajadusel pakkuda RABl koostöövõimalusi turuosalistele riskide tuvastamiseks sektorispetsiifiliste teenuste või klientide osas.

11.1.4.2.7.2. Leevendavad meetmed kohustatud isikute tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks sektori siseseelt:

- Iseseisev teadlikkuse tõstmine sektori teenuse trendidest võimalike TR skeemide elluviimisel.
- Iseseisev teadlikkuse tõstmine kehtestatud finantssanktsioonide sh terrorismi vastu võitlemiseks kehtestatud sanktsioonirežiimide osas.